

گفت‌وگو با اسماعیل نساچی زواره،
دبیر زبان و ادبیات فارسی و عربی

معلم توانمند کسی است که تدریسش فرصت‌گیر نباشد، بلکه فرصت‌ساز باشد

اسماعیل نساچی زواره از نگاه خودش، اسماعیل نساچی زواره از فارغ التحصیل مقطع کارشناسی در رشته زبان و ادبیات عرب از دانشگاه اصفهان هستند. بعد از گذراندن دوران خدمت سربازی به همسبب علاقه وافقوی که به هنر معطی داشتیم، در سال ۱۳۷۲ به استخدام وزارت آموزش و پرورش در آمدم و هم اکنون در منطقه زبان و ادبیات فارسی رسمی کشور همکار دارم. همچنین در جشنواره تدریس برتر عربی در سال تحصیلی ۱۳۸۲ به زبور طبع اگر دیده است. باسدار اسلام و پیوند و دیگر مجلات رسمی آینه پژوهش، کیهان فرهنگی، پیام اسلام و مدرس ها، از مکتب اسلام همکاری دارم. تاکنون سه مرتبه هم بعنوان معلم نمونه انتخاب شده‌ام. دو بار نمونه منطقه‌ای و یک بار نمونه استانی (سال ۹۱-۹۲ تا ۹۳-۹۴).

محمد دشتی

معلم موفق کسی است که نادرستی را
«فرصت گیر» نپندارد، بلکه «فرصت ساز»
باشد. یعنی با ایجاد بستر سالم و شرایط
مناسب آموزشی، خود کمتر تدریس کند ولی
دانش آموزان بیشتر بیاموزند و یادگیری آنان
نوام با تغییر رفتار باشد

شماره ۳ بهار ۱۳۹۲

■ از نگاه شما معلم موفق چه کسی است؟

معلم موفق کسی است که فقط به اطلاعات پیشین خود بسنده نکند بلکه همراه و همگام با علوم روز پیش رود؛ به گونه‌ای که عامل هدایت، پویایی و بالندگی دانش‌آموزان باشد، نه عامل انتقال دانستنی‌ها، و به جای اینکه «اندیشه‌ها» را به فراگیرندگان بیاموزد، «اندیشیدن» را به آنان یاد بدهد. همچنین شاخص‌ترین ویژگی معلم موفق این است که تدریسش «فرصت‌گیر» نباشد، بلکه «فرصت‌ساز» باشد. یعنی با ایجاد بستر سالم و شرایط مناسب آموزشی، خود کمتر تدریس کند ولی دانش‌آموزان بیشتر بیاموزند و یادگیری آنان توأم با تغییر رفتار باشد. این همان هنر معلمی است.

■ ویژگی‌های بایسته معلم ادبیات چیست و او باید به چه صفاتی متصف و مشهور باشد؟

معلم ادبیات باید در تدریس، هدف از یادگیری زبان و ادبیات فارسی را برای دانش‌آموزان تبیین کند و به آنان بقبولاند که منظور از آموزش این زبان فقط یادگیری مجموعه‌ای از لغات، متون نظم و نثر، صنایع ادبی و تاریخ ادبیات نیست بلکه شناخت فرهنگ و تاریخ گذشته ایران زمین است تا نسل‌های امروز و فردا بتوانند آموزه‌های زنده این فرهنگ و تاریخ را در زندگی خود به کار گیرند.

- باید ساده و روان تدریس کند؛ بدون آنکه از عمق و ارزش محتوای درس کاسته شود.

- با عنایت به اینکه گستره درس زبان و ادبیات فارسی نامحدود است، مطالعه زیاد داشته باشد تا بتواند پاسخگوی سؤالات فرادرسى دانش‌آموزان باشد.

- در طرح سؤالات امتحانی بسیار دقیق باشد و تمام نکات ویرایش فنی، تخصصی و ویرایش ساختاری را رعایت کند.

- متون نظم و نثر را خودش ترجمه نکند بلکه استنباط دانش‌آموزان را بخواهد.

- با توجه به اینکه یکی از اهداف یادگیری زبان و ادبیات فارسی در تمام مقاطع و رشته‌های تحصیلی، حفظ این زبان است، سعی کند در بیانات خویش از کلمات بیگانه و خارجی استفاده نکند.

- با ترویج فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی، دانش‌آموزان را به

■ مطالعه کتاب‌های فرادرسى تشویق کند.

- در عین حالی که معلم توانمندی است، باید مربی محبوبی هم باشد؛ یعنی با استفاده از آموزه‌های اخلاقی متون نظم و نثر فارسی به تربیت دینی دانش‌آموزان همت گمارد.

- و بالاخره با تبیین اهداف یادگیری درس زبان و ادبیات فارسی، انگیزه دانش‌آموزان را افزایش دهد.

■ اگر خاطرات به یاد ماندنی از دوران تحصیل و تدریس دارید، نمونه‌ای از آن‌ها را ذکر کنید.

در سال تحصیلی ۷۸-۱۳۷۷ در ایام مبارک دهه فجر، مدیر یکی از مدارس از من درخواست کرد که برای دانش‌آموزان سخنرانی کنم. خوب یادم هست که در لابه‌لای سخنرانی خویش این بیت حافظ را خواندم:

کشتی نشستگانیم ای باد شرطه بر خیز

باشد که باز بینیم دیدار آشنا را

وقتی سخنرانی تمام شد، به کلاس سوم ریاضی - فیزیک رفتم. یکی از دانش‌آموزان ممتاز به سخنرانی من اعتراض کرد و گفت: «آقا، شما در بیتی که خواندید یک اشتباه داشتید؛ به جای «شکستگانیم» واژه «نشستگانیم» را به کار بردید.» من در پاسخ گفتم: «فرقی ندارد. کاربرد هر دو واژه صحیح است» اما آن دانش‌آموز گفت: «من در دیوان حافظ خوانده‌ام که این کلمه «شکستگانیم» است.» فوراً یک بیت بر همین وزن که قبلاً آموخته بودم در ذهنم تداعی شد. بنابراین بدون وقفه گفتم:

جمعی «نشسته» خوانند جمعی «شکسته» گویند

چون نیست خواجه حافظ، معذور دار ما را!

یک مرتبه دانش‌آموزان به وجد و شادی آمدند و همگی دست زدند. سپس یکی از آنان گفت: آقای معلم، شما باید علاوه بر معلم عربی معلم ادبیات باشید. این سخن صادقانه دانش‌آموز در وجودم اثر گذاشت و از آن موقع تصمیم گرفتم در حوزه زبان و ادب فارسی فعالیت‌های خویش را شروع کنم.

■ مهم‌ترین شاخص‌ها، معایب و محاسن کتاب‌های زبان و ادب فارسی دوره پیش‌دانشگاهی و متوسطه از نگاه شما، چیست؟

اولین چیزی که در یک کتاب درسی توجه دانش‌آموزان را به

با توجه به اینکه بسیاری از دانش‌آموزان در خواندن متون نظم و نثر به صورت سلیس و روان دچار مشکل هستند، پیشنهاد می‌شود که نحوه تألیف کتاب «ادبیات فارسی» تغییر کند

نام کتاب نیز از «ادبیات فارسی» به «خواندن متون ادبی و درک مفاهیم» تغییر کند.

نظراتان را دربارهٔ مجلهٔ رشد آموزش زبان و ادب فارسی (انتظارات، نقاط قوت و ضعف) بیان کنید.

مجله‌ای است بسیار وزین و پرمحتوا که برای رفع احتیاجات علمی و حل مشکلات درسی دبیران، در تمام زمینه‌ها مطلب دارد. من اولین بار در دوران سربازی به سال ۱۳۷۰ در دانشگاه امام حسین (ع) با این اثر گران سنگ آشنا شدم و فعلاً جزء خوانندگان و شیفتگان آن هستم. مطالب این مجله با زبان روان و شیوا نگاشته می‌شود و از لحاظ نگارش و ویرایش دستهبندی موضوعات، بسیار نظام‌مند و جالب است و علاوه بر دبیران زبان و ادب فارسی، دبیران سایر رشته‌ها را به‌سوی خود جذب کرده است.

یکی از آثار شاخص خود (کتاب یا مقاله) را به خوانندگان مجله معرفی کنید و از خصوصیات آن بگویید.

من تاکنون با اتکال به ایزد یکتا توانسته‌ام بیش از ۱۲۰ مقاله در موضوعات زبان و ادبیات فارسی، تاریخ، علوم قرآنی، دینی و تربیتی بنگارم. شاخص‌ترین آثارم نقد کتاب‌های درسی و نقد ترجمهٔ قرآن است. نقد من بر تاریخ معاصر ایران با عنوان «نقدی بر تاریخ سال سوم دبیرستان» در مجلهٔ کیهان فرهنگی، شمارهٔ ۲۸۱-۲۸۰ (بهمن و اسفند ۱۳۸۸) به چاپ رسیده است.

اگر نکته‌ای وجود دارد که در سؤالات بدان اشاره نشده است و ذکر آن را برای خوانندگان مجله ضروری می‌دانید، بیان فرمایید.

مجلهٔ رشد آموزش زبان و ادب فارسی چراغ هدایت دبیران این رشته در وادی تعلیم و تدریس است اما متأسفانه بعضی از همکاران محترم از خواندن مطالب آن خودداری می‌کنند و به این اثر نفیس بهایی نمی‌دهند. من باور قلبی دارم که اگر دبیران این رشته بخواهند عاشقانه و هنرمندانه انجام وظیفه کنند، باید حتماً مطالب هر شمارهٔ مجلهٔ رشد آموزش زبان و ادب فارسی را بخوانند. در پایان، توفیق روزافزون شما و دیگر دوستداران زبان و ادب فارسی را در تمام عرصه‌های فرهنگی و ادبی از درگاه خداوند منان خواستارم.

خود جلب می‌کند و تا حدود زیادی آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد، تنظیم و طراحی آن کتاب است. آرایش و کیفیت چاپ کتاب‌های ادبیات فارسی، زبان فارسی، آرایه‌های ادبی و تاریخ ادبیات بسیار خوب و مناسب و تصاویر و طرح‌های آن‌ها درخور توجه و جذاب است.

مؤلفان به منظور استفاده از روش‌های فعال در تدریس و تنوع بخشیدن به مفاهیم و مضامین ادبی، در تألیف این کتاب‌ها از شیوهٔ «علمی-تحلیلی» استفاده کرده‌اند و کوشیده‌اند از منابع و مآخذ معتبر و دست اول استفاده کنند. محتوای کتاب‌ها به‌گونه‌ای تنظیم شده است که دانش‌آموزان می‌توانند در پایه‌های بالاتر اطلاعات، مهارت‌ها و نگرش‌ها را در سطح وسیع‌تر و عمیق‌تری کسب نمایند.

البته تألیف کتاب‌هایی که بتواند تمام سلیقه‌ها و دیدگاه‌ها را راضی کند، کاری بسیار دشوار است. مهم‌ترین اشکال‌ها و ایرادهایی که به کتاب‌های زبان و ادبیات فارسی دورهٔ متوسطه و پیش‌دانشگاهی وارد است، این است که

- «خودآزمایی» تمام دروس یک نواخت است و تنوع سؤال در آن‌ها دیده نمی‌شود.

- درس زبان فارسی (۱، ۲ و ۳) از پایهٔ اول تا سوم مطالب و مباحث تکراری دارد.

- حجم بعضی کتاب‌ها مثل ادبیات فارسی با زمان تعیین شده برای تدریس تطابق ندارد.

- درس انشا در کتاب‌ها عملاً رنگ و جایگاهی ندارد.

- جای واژه‌های فارسی تعیین شده از سوی فرهنگستان زبان فارسی که باید جایگزین واژه‌های بیگانه شوند، واقعاً در کتاب‌ها خالی است.

- مبحث سبک‌شناسی در کتاب‌های ادبیات غیر علوم انسانی خیلی کمرنگ است.

- صنایع و آرایه‌های ادبی در کتاب ادبیات رشته‌های غیرانسانی به‌صورت پراکنده‌اند و انسجام خاص ندارند.

با توجه به اینکه بسیاری از دانش‌آموزان در خواندن متون نظم و نثر به‌صورت سلیس و روان دچار مشکل هستند، پیشنهاد می‌شود که نحوهٔ تألیف کتاب «ادبیات فارسی» تغییر کند؛ یعنی به دو بخش تقسیم گردد: یک بخش مخصوص خواندن و بخش دیگر مخصوص معنی و مفهوم شعر و نثر، درک مطلب، دانش‌های ادبی و ...